

بررسی‌های حسابداری و حسابرسی
سال دوازدهم - شماره ۴۰ - تابستان ۱۳۸۴
ص ۱۷-۳

بررسی رابطه بین نسبت‌های نقدینگی سنتی و نسبت‌های حاصل از صورت جریان وجوه نقد جهت ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌ها

نقی بهرامفر* - ساسان مهرانی** - فرزاد غیور***

تاریخ دریافت مقاله: ۸۳/۱۲/۱۵

تاریخ تایید نهایی: ۸۴/۴/۲۴

چکیده

این تحقیق به بررسی ارتباط بین نسبت‌های نقدینگی سنتی (تعهدی) و نسبت‌های مالی حاصل از صورت جریان وجوه نقد (نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای) می‌پردازد. هر یک از دو روش تعهدی و نقدی، محتوای اطلاعاتی کاملی را ارائه می‌کنند و نمی‌توانند جایگزین یکدیگر باشند، با این وجود ارایه آن‌ها در کنار یکدیگر، تصویری روشن‌تر از وضعیت نقدینگی یک بنگاه اقتصادی را به معرض نمایش می‌گذارد. از آنجایی که بخش عمده‌ای از عوامل مؤثر بر ابهام در تداوم فعالیت، بر مشکلات نقدینگی واحد تجاری تأکید دارد، با درک ارتباط نسبت‌های یاد شده، می‌توان ارزیابی بهتری از تداوم فعالیت آن کرد. در این تحقیق ارتباط و همبستگی میان نسبت‌های نقدی و نسبت‌های سنتی (تعهدی) مورد آزمون قرار می‌گیرند تا مشخص شود که آیا افشاء اطلاعات تعهدی، به تنهایی کفایت می‌کند یا می‌بایست اطلاعات نقدی نیز منتشر شود. نتایج تحقیق بیان‌گر آن است که بین نسبت‌های نقدینگی سنتی (تعهدی) و مخارج سرمایه‌ای، همبستگی معنی‌داری وجود ندارد و ارایه آن‌ها در کنار یکدیگر، تصویری روشن‌تر از برقراری فرض تداوم فعالیت یک واحد تجاری ارایه می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: نسبت‌های مالی تعهدی، نسبت‌های مالی مبتنی بر جریان‌های نقدی، نسبت‌های نقدینگی، نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای، فرض تداوم فعالیت

* استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

** استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

*** کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه تهران (مکاتبه‌کننده)

مقدمه

نسبت‌های مالی یکی از ابزارهای ارزیابی شرکت‌ها توسط سرمایه‌گذاران و نیز ابزاری برای مدیریت واحد تجاری به منظور ارزیابی وضعیت موجود و همچنین پیش‌بینی وضعیت آتی واحد تجاری است. این نسبت‌ها بر اساس ارقام مندرج در صورت‌های مالی که بر اساس روش حسابداری تعهدی تهیه شده‌اند، محاسبه و استخراج می‌شوند. اما صورت‌های مالی تعهدی اطلاعاتی در مورد جریان‌های نقدی منعکس نمی‌کنند و این یکی از ضعف‌های عمده صورت‌های مالی تعهدی است. در چنین شرایطی فرض بر این است که فقدان اطلاعات لازم درباره جریان وجوه نقد می‌تواند سبب گمراهی تصمیم‌گیرندگان داخلی و خارجی شود. از سوی دیگر، حسابرس در جریان برنامه ریزی و اجرای روش‌های حسابرسی و ارزیابی نتایج آن، باید برقرار بودن فرض تداوم فعالیت را به عنوان مبنای تهیه صورت‌های مالی ارزیابی کند [۸] بر این اساس، نشانه‌های خطر تردید درباره تداوم فعالیت واحد مورد رسیدگی می‌تواند از صورت‌های مالی یا منابع دیگر به دست آید. نمونه‌هایی از چنین نشانه‌های مالی که باید مورد توجه حسابرس قرار گیرد عبارتند از:

۱. فزونی کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌ها یا فزونی بدهی‌های جاری بر دارایی‌های جاری؛
 ۲. نامساعد بودن نسبت‌های مالی؛
 ۳. ناتوانی در پرداخت به موقع حساب‌های پرداختی؛
 ۴. اتکای بیش از حد بر استقراض کوتاه مدت برای تأمین مالی دارایی‌های بلند مدت. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، بخش عمده‌ای از عوامل مؤثر بر ابهام در مورد تداوم فعالیت، بر مشکلات نقدینگی واحد تجاری تأکید دارد.
- یکی از تحولات حسابداری که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته، لزوم تهیه «صورت جریان وجوه نقد» به عنوان یکی از صورت‌های مالی اساسی توسط واحدهای تجاری است. استفاده از نسبت‌های نقدی می‌تواند در ارزیابی نقدینگی و توانایی پرداخت دیون واحد تجاری نقش به‌سزایی داشته باشد. توانایی پیش‌بینی ورشکستگی واحد تجاری هم از دیدگاه سرمایه‌گذاری خصوصی و هم از دیدگاه اجتماعی، حائز اهمیت است [۵].
- زمانی که بحث تحلیل نقدینگی مطرح می‌شود، اطلاعات صورت جریان وجوه نقد به

مراتب قابل اتکاتر از اطلاعات ترازنامه است. داده‌های ترازنامه ایستا^۱ است و وضعیت بنگاه اقتصادی را در یک مقطع زمانی اندازه‌گیری می‌کند، در حالی که صورت جریان وجوه نقد، تغییرات در سایر صورت‌های مالی را گزارش می‌کند و تخصیص‌های اختیاری را با تأکید بر آنچه سهامداران واقعاً به آن اهمیت می‌دهند، می‌زداید [۴].

در ایران نیز طبق تصمیمات کمیته فنی سازمان حسابرسی، صورت جریان وجوه نقد از اول بهمن ماه سال ۱۳۷۵ جزء صورت‌های مالی اساسی محسوب و جای‌گزین صورت تغییرات در وضعیت مالی شد و در نتیجه از تاریخ یاد شده، مشمول اظهار نظر حسابرسان مستقل قرار گرفت.

با این‌که حسابرسان می‌توانند از صورت جریان وجوه نقد برای ارزیابی تداوم فعالیت استفاده کنند، اما آن‌ها در تحلیل‌های نقدی به استفاده از نسبت جاری و نسبت آبی بسنده می‌کنند. حسابرس برای رسیدن به درک کاملی از وضعیت تداوم فعالیت یک شرکت با محاسبه چند نسبت ساده بر پایه داده‌های صورت جریان وجوه نقد می‌تواند به نتیجه مطلوب برسد.

ارزش نسبت‌های صورت جریان وجوه نقد در ماجرای ورشکستگی شرکت "W.T.Grand" به خوبی نمایان شد. استفاده از روش سنتی تجزیه و تحلیل نسبت‌ها در خلال حسابرسی سالانه باعث شد تا با وجود این‌که شرکت با مخاطرات جدی وجوه نقد و ایفای تعهدات و پرداخت بدهی‌ها مواجه باشد، نسبت‌های جاری مثبت، وضعیت درآمدی خوبی را ارایه دهد و نهایتاً شرکت ظرف مدت کوتاهی ورشکست شود. از این رو لازم است تحقیقاتی در زمینه محتوای اطلاعاتی نسبت‌های مبتنی بر جریان‌های نقدی صورت گیرد. این تحقیق در جستجوی تبیین روابط بین نسبت‌های نقدینگی سنتی مبتنی بر حسابداری تعهدی و نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای مبتنی بر صورت جریان وجوه نقد است. هدف آن است که مشخص شود آیا افشاء اطلاعات تعهدی، به تنهایی کفایت می‌کند یا می‌بایست اطلاعات نقدی نیز منتشر شود.

نتایج حاصل از اجرای این طرح می‌تواند حسابرسان را در ارزیابی هر چه بهتر تداوم فعالیت بنگاه اقتصادی با اتکاء بر نسبت‌های مالی واحد تجاری یاری کند. از طرف دیگر، سرمایه‌گذاران و اعتبار دهندگان نیز قادر خواهند بود تا با تجزیه و تحلیل نسبت‌های نقدی

مبتنی بر تداوم فعالیت، نسبت به بازده سرمایه‌گذاری و وصول مطالبات خود اطمینان حاصل کنند.

مروری بر مطالعات پیشین

در سال‌های اخیر، در ایران تحقیقات متعددی در زمینه بررسی محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی صورت گرفته است. نگاهی به تحقیقات یاد شده نشان می‌دهد که اطلاعات حاصل از صورت جریان‌های نقدی به همراه سایر صورت‌های مالی اساسی، می‌تواند در ارزیابی جریان‌های نقدی آتی به استفاده کنندگان صورت‌های مالی کمک کند [۷]، [۹]. هم‌چنین بین نسبت‌های تعهدی و نسبت‌های نقدی، رابطه معنی‌دار قوی وجود ندارد و افشاء یکی، کفایت از افشاء دیگری نمی‌کند [۶]. مضافاً، شاخص‌های عملیات جاری مؤسسه، معیار مناسبی برای ارزیابی تداوم فعالیت نمی‌باشند. زیرا تداوم فعالیت ماهیتاً بلند مدت بوده و سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و حساب‌برسان نیز به دلیل تغییرات مداوم و سریع این شاخص‌ها، نمی‌توانند آن‌ها را برای ارزیابی تداوم فعالیت مورد استفاده قرار دهند [۱۰].

بال و براون^۱ در سال ۱۹۶۸ به این نتیجه رسیدند که سود حسابداری در مقایسه با وجه نقد حاصل از عملیات، همبستگی بیشتری با بازده سهام دارد [11]. کیزی و بارتزاک^۲ در سال ۱۹۸۵ از اطلاعات جریان نقدی عملیاتی برای پیش‌بینی ورشکستگی استفاده کردند. این تحقیق نشان داد که اطلاعات جریان نقدی عملیاتی نمی‌تواند قدرت پیش‌بینی اضافی نسبت به نسبت‌های تعهدی فراهم کنند. در عوض ثابت کردند که در نظر نگرفتن نسبت‌های جریان نقدی در تحقیقات ورشکستگی توسط آلتمن^۳ و سایرین، نامناسب بوده است. در این تحقیق از دو نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به بدهی‌های جاری و نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به جمع بدهی‌ها استفاده می‌شود [12].

بر اساس مطالعه نظری (۱۳۸۰)، نمونه انتخاب شده از شرکت‌های مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت و شرکت‌های متناظر غیر مشمول ماده یاد شده در فاصله بین سال‌های ۱۳۷۶

-
1. Ball & Brown
 2. Casy & Bartzak
 3. Altman

الی ۱۳۷۸، مشخص کرد که از بین نسبت‌های مالی حاصل از صورت جریان وجوه نقد، صرفاً نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای می‌توانند به‌عنوان معیار ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌ها مورد استفاده قرار گیرند. ضمن این که نسبت‌های نقدینگی سنتی نیز، از مدت‌ها پیش به‌عنوان معیار ارزیابی تداوم فعالیت، مورد استفاده قرار می‌گرفته‌اند. از این رو این دو گروه نسبت‌ها انتخاب و ارتباط اطلاعاتی آن‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرد. [۱۰]

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به این که نسبت‌های نقدینگی مبتنی بر حسابداری تعهدی شامل نسبت‌های جاری و آنی و نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای به‌دست آمده از صورت جریان وجوه نقد جهت ارزیابی تداوم فعالیت شامل نسبت‌های تحصیل سرمایه و سرمایه‌گذاری به تأمین مالی است، از این رو فرضیات تحقیق به شرح زیر تشکیل می‌شوند:

فرضیه ۱: بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت جاری رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیه ۲: بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت آنی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیه ۳: بین نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی و نسبت جاری رابطه معنی‌داری وجود

ندارد.

فرضیه ۴: بین نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی و نسبت آنی رابطه معنی‌داری وجود

ندارد.

روش تحقیق

این تحقیق به بررسی ارتباط محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی و تعهدی با یکدیگر می‌پردازد. این قبیل روش‌ها که نمونه‌های مختلفی از آن در تحقیقات مهم حسابداری مورد استفاده قرار گرفته است، از طریق مطالعه همبستگی میان دو نوع اطلاعات حسابداری مختلف کشف می‌کند که آیا افشای یکی بدون افشای دیگری کفایت می‌کند.

تحقیق یاد شده از نوع تحقیق توصیفی (غیر آزمایشی) همبستگی است. در این نوع تحقیق، رابطه میان متغیرها بر اساس هدف تحقیق تحلیل می‌شود. در این تحقیق که از نوع همبستگی دو متغیری است هدف، بررسی رابطه دو به دو متغیرهای موجود در تحقیق است. از آنجا که در اکثر تحقیقات همبستگی دو متغیری از مقیاس فاصله‌ای با پیش فرض توزیع نرمال برای اندازه‌گیری متغیرها استفاده می‌شود، از این رو ضریب همبستگی محاسبه شده

در این گونه تحقیقات ضریب همبستگی پیرسون است [۳]. از این رو در تحلیل داده‌های پژوهش حاضر، از رگرسیون آماری تک متغیره و ضریب تعیین تعدیل شده (به دست آمده از ضریب همبستگی) پیرسون در سطح اطمینان ۹۵ درصد (سطح خطای ۵ درصد) استفاده شده است.

کلیه اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش نیز از طریق مشاهده و بررسی اسناد و مدارک (صورت‌های مالی شرکت‌ها) جمع‌آوری شده است.

قلمرو تحقیق

دوره زمانی تحقیق: دوره زمانی تحقیق محدود به سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰ است. جامعه آماری: شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه آماری: شامل شرکت‌هایی است که در سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰ مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت شده‌اند. طبق این ماده: "اگر بر اثر زیان‌های وارده، حداقل نصف سرمایه شرکت از میان برود هیأت مدیره مکلف است بلافاصله صاحب سهام را برای مجمع عمومی یاد شده العاده دعوت کند تا موضوع انحلال یا بقاء شرکت مورد شور و رأی واقع شود."

در انتخاب نمونه آماری، موارد زیر نیز در نظر گرفته شده‌اند:

۱. سال مالی شرکت‌های انتخاب شده، منتهی به پایان اسفند هر سال است.
 ۲. برای جمع‌آوری اطلاعات از صورت‌های مالی شرکت اصلی استفاده شده است و صورت‌های مالی تلفیقی گروه مد نظر قرار نگرفته‌اند.
 ۳. در صورت ارایه مجدد صورت‌های مالی سال‌های انتخابی، از صورت‌های مالی تجدید ارایه شده سنوات یاد شده استفاده شده است.
- با توجه به بررسی‌های به عمل آمده، تعداد شرکت‌های واجد شرایط مندرج در ویژگی‌های نمونه، بالغ بر ۶۶ مورد شدند که عمدتاً مربوط به صنعت نساجی هستند.

تعریف متغیرها و واژگان تحقیق

نسبت‌های نقدینگی^۱

نسبت‌های نقدینگی به نسبت‌هایی اطلاق می‌شوند که توانایی واحد تجاری را در واریز

1. Liquidity ratios

بدهی‌های کوتاه مدت نشان می‌دهند. این نسبت‌ها از مقایسه دارایی جاری و ارقام تشکیل دهنده آن با بدهی جاری به دست می‌آیند که شامل دو نسبت جاری^۱ و نسبت آبی^۲ می‌باشند [۲].

نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای^۳

دستیابی شرکت‌ها به برتری در عرصه رقابت به توانایی آن‌ها در نگهداری دارایی‌های سرمایه‌ای بستگی دارد. از این رو توانایی ایجاد وجه نقد در شرکت‌ها نه تنها باید در حدی باشد که ایفای تعهدات مؤسسه را امکان پذیر سازد، بلکه باید بتواند منابع مالی کافی برای تأمین مخارج سرمایه‌ای را نیز فراهم آورد. از این رو تحلیل گران مالی نیز بر آنند که توانایی شرکت را در زمینه تأمین مخارج سرمایه‌ای ارزیابی کنند [12], [14]. نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای عبارتند از:

نسبت تحصیل سرمایه^۴

نسبت تحصیل سرمایه بیان‌گر توانایی شرکت‌ها در تأمین مالی مخارج سرمایه‌ای از منابع داخل مؤسسه است و به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$CAR = \frac{\text{سود سهام پرداخت شده} - \text{وجه نقد حاصل از عملیات}}{\text{وجه نقد پرداخت شده جهت تحصیل دارایی‌های سرمایه‌ای}}$$

نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی^۵

ارتباط درونی خالص جریان‌های عملیاتی و جریان‌های نقدی سرمایه‌گذاری و تأمین مالی می‌تواند بیان‌گر نحوه تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌ها باشد. نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی، تمامی منابع مالی مورد نیاز سرمایه‌گذاری را با منابع تأمین مالی مقایسه می‌کند و از طریق زیر به دست می‌آید:

1. Current ratio
2. Quick ratio or Acid-test ratio
3. Capital expenditures ratios
4. Capital acquisition ratio
5. Investment / Finance ratio

$$I/FR = \frac{\text{جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری}}{\text{جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی}}$$

فرض تداوم فعالیت^۱

در تهیه صورت‌های مالی، فرض بر این است که فعالیت واحد مورد رسیدگی در آینده قابل پیش‌بینی، معمولاً دوره‌ای تا یک سال پس از پایان دوره مالی، ادامه یابد، مگر خلاف آن تصریح شود. بنابراین، دارایی‌ها و بدهی‌ها بر مبنای توانایی واحد مورد رسیدگی در بازیافت دارایی‌ها و تسویه بدهی‌ها در جریان عادی فعالیت‌های تجاری، شناسایی و ثبت می‌شود. در صورت نبود فرض تداوم فعالیت، واحد مورد رسیدگی ممکن است قادر به بازیافت دارایی‌ها به مبلغ ثبت شده نباشد و تغییراتی در مبالغ سررسید بازپرداخت بدهی‌ها ضرورت یابد. در نتیجه ممکن است تعدیل مبالغ و تغییر طبقه بندی دارایی‌ها و بدهی‌ها در صورت‌های مالی، ضروری شود.

در این تحقیق، شرکت‌هایی دارای ابهام در تداوم فعالیت لحاظ شده‌اند که مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت ایران می‌باشند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها

برای دوره تحقیق، اطلاعات جمع‌آوری شده به سه صورت (۱) مقطعی برای هر یک از سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰، (۲) تجمعی پنج ساله برای سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰ و (۳) تجمعی چند ساله برای شرکت‌هایی که طی سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰، حداقل سه سال جزء نمونه تحقیق می‌باشند، مورد آزمون قرار گرفته‌اند. آزمون مقطعی می‌تواند منعکس کننده شرایط احتمالی خاص اقتصادی حاکم طی آن سال باشد. هدف از آزمون تجمعی، بررسی نتایج بدون در نظر گرفتن شرایط خاص اقتصادی حاکم بر هر یک از سال‌های مورد تحقیق است. هم‌چنین آزمون تجمعی چند ساله شرکت‌هایی که حداقل سه سال جزء نمونه تحقیق می‌باشند، می‌تواند شرکت‌هایی را که ابهام زیادی در مورد تداوم فعالیت آن‌ها وجود دارد را به صورت مستقل بررسی و نتایج حاصل از آن را تحلیل کنند.

مدل‌هایی که برای آزمون فرضیه‌ها به کار برده شده‌اند به شرح زیر است:

1. Going Concern Concept

$(1) CR = \alpha + \beta (CAR) + e$	$(2) QR = \alpha + \beta (CAR) + e$
$(3) CR = \alpha + \beta (I/FR) + e$	$(4) QR = \alpha + \beta (I/FR) + e$
CR = نسبت جاری	QR = نسبت آنی
CAR = نسبت تحصیل سرمایه	I/FR = نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی

یافته‌های پژوهش

۱. ارتباط میان نسبت تحصیل سرمایه و نسبت جاری
ارتباط میان متغیرهای نسبت جاری و نسبت تحصیل سرمایه با استفاده از مدل (۱) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از کاربرد این مدل به صورت مقطعی و تجمعی در نگاره شماره (۱) نشان داده شده است.

نگاره ۱. آزمون مدل $CR = \alpha + \beta (CAR) + e$

سال	α	β	آماره t (t-Stat)	سطح معنی‌داری (P-Value)	ضریب تعیین تعدیل شده (Adj R ²)
۱۳۷۶	-۱/۵۹	۰/۱۵	۰/۴۹	۰/۲۴	۰/۰۰۸
۱۳۷۷	۰/۹۸	۰/۰۲	۱/۳۳	۰/۲۲	۰/۰۸
۱۳۷۸	۰/۹۳	۰/۰۰۹	۱/۸۲	۰/۰۸	۰/۱۲
۱۳۷۹	۱/۰۰۷	۰/۰۰۲	۰/۹۹	۰/۳۳	-۰/۰۰۱
۱۳۸۰	۱/۱۰	۰/۰۰۱	۰/۹۲	۰/۳۹	-۰/۰۲
۱۳۷۶-۱۳۸۰	۰/۹۷	۰/۰۰۱	۱/۸۸	۰/۰۶	۰/۰۳
تجمعی چند ساله	۰/۸۸	۰/۰۰۱	۱/۸۹	۰/۰۶	۰/۰۸

همان‌طور که مشاهده می‌شود t آماری که توصیف‌کننده چگونگی معنی‌دار بودن ارتباط میان متغیر تابع و مستقل یا ضریب شیب متغیر "نسبت تحصیل سرمایه" است پایین است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نیز که رقم پایینی است نشان دهنده معنی‌دار نبودن رابطه بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت جاری است [۱]. از طرفی دیگر، سطح معنی‌داری یاد شده بر این نکته تأکید دارد که رابطه یاد شده در سطح اطمینان ۹۵٪ (خطای ۵٪) معنی‌دار نیست. بنابراین فرضیه یاد شده مبنی بر فقدان رابطه معنی‌دار بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت جاری تأیید می‌شود.

۲. ارتباط میان نسبت تحصیل سرمایه و نسبت آنی

ارتباط میان متغیرهای نسبت آنی و نسبت تحصیل سرمایه با استفاده از مدل (۲) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از کاربرد این مدل به صورت مقطعی و تجمعی در نگاره شماره (۲) نشان داده شده است.

$$QR = \alpha + \beta (CAR) + e \text{ نگاره ۲. آزمون مدل}$$

سال	α	β	t آماری (t-Stat)	سطح معنی داری (P-Value)	ضریب تعیین تعدیل شده (Adj R ²)
۱۳۷۶	۰/۳۴	۰/۰۰۲	۰/۲۴	۰/۸۱	-۰/۱۱
۱۳۷۷	۰/۳۱	-۰/۰۰۲	-۰/۲۹	۰/۷۷	-۰/۱۲
۱۳۷۸	۰/۳۴	۰/۰۰۲	۰/۶۵	۰/۵۲	-۰/۰۳
۱۳۷۹	۰/۳۴	۰/۰۰	۰/۲۵	۰/۷۹	-۰/۰۴
۱۳۸۰	۰/۴۹	۰/۰۰	۰/۴۵	۰/۶۶	-۰/۱۲
۱۳۷۶-۱۳۸۰	۰/۳۵	۰/۰۰	۰/۳۹	۰/۶۹	-۰/۰۱
تجمعی چند ساله	۰/۳۴	۰/۰۰۵	۰/۲۰	۰/۸۶	-۰/۰۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود t آماری که توصیف‌کننده چگونگی معنی‌دار بودن ارتباط میان متغیر تابع و مستقل یا ضریب شیب متغیر "نسبت تحصیل سرمایه" است پایین است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نیز که رقم پایینی است نشان دهنده معنی‌دار نبودن رابطه بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت آنی است. از طرفی دیگر، سطح معنی‌داری یاد شده بر این نکته تأکید دارد که رابطه یاد شده در سطح اطمینان ۹۵٪ (خطای ۵٪) معنی‌دار نیست. بنابراین فرضیه یاد شده مبنی بر فقدان رابطه معنی‌دار بین نسبت تحصیل سرمایه و نسبت آنی تأیید می‌شود.

۳. ارتباط میان نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی و نسبت جاری

ارتباط میان متغیرهای نسبت جاری و نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی با استفاده از مدل (۳) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از کاربرد این مدل به صورت مقطعی و تجمعی در نگاره شماره (۳) نشان داده شده است.

نگاره ۳. آزمون مدل $CR = \alpha + \beta (I/FR) + e$

سال	α	β	t آماری (t-Stat)	سطح معنی داری (P-Value)	ضریب تعیین تعدیل شده (Adj R ²)
۱۳۷۶	۰/۹۹	۰/۰۰۱	۰/۱۱	۰/۹۱	-۰/۱۲
۱۳۷۷	۰/۹۵	-۰/۰۱	-۰/۶۶	۰/۵۳	-۰/۰۷
۱۳۷۸	۰/۸۶	۰/۰۱	۰/۲۶	۰/۷۹	-۰/۰۵
۱۳۷۹	۰/۹۷	-۰/۰۲	-۰/۳۹	۰/۶۹	-۰/۰۴
۱۳۸۰	۱/۰۹	۰/۰۱	۰/۸۷	۰/۴۱	-۰/۰۳
۱۳۷۶-۱۳۸۰	۰/۹۵	۰/۰۰۶	۱/۰۰۵	۰/۳۱	۰/۰۰
تجمعی چند ساله	۰/۸۵	۰/۰۰۷	۱/۱۲	۰/۲۷	۰/۰۰۹

همان‌طور که مشاهده می‌شود t آماری که توصیف کننده چگونگی معنی دار بودن ارتباط میان متغیر تابع و مستقل یا ضریب شیب متغیر "نسبت سرمایه گذاری به تأمین مالی" است پایین است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نیز که رقم پایینی است نشان دهنده معنی دار نبودن رابطه بین نسبت سرمایه گذاری به تأمین مالی و نسبت جاری است. از طرفی دیگر، سطح معنی داری یاد شده بر این نکته تأکید دارد که رابطه یاد شده در سطح اطمینان ۹۵٪ (خطای ۵٪) معنی دار نیست. بنابراین فرضیه یاد شده مبنی بر فقدان رابطه معنی دار بین نسبت سرمایه گذاری به تأمین مالی و نسبت جاری تأیید می‌شود.

۴. ارتباط میان نسبت سرمایه گذاری به تأمین مالی و نسبت آنی

ارتباط میان متغیرهای نسبت آنی و نسبت سرمایه گذاری به تأمین مالی با استفاده از مدل (۴) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از کاربرد این مدل به صورت مقطعی و تجمعی در نگاره شماره (۴) نشان داده شده است.

نگاره ۴. آزمون مدل $QR = \alpha + \beta (I/FR) + e$

سال	α	β	t آماری (t-Stat)	سطح معنی داری (P-Value)	ضریب تعیین تعدیل شده (Adj R ²)
۱۳۷۶	۰/۳۲	-۰/۰۰۳	۰/۴۷	۰/۶۵	-۰/۰۹
۱۳۷۷	۰/۳۳	۰/۰۱	۱/۰۱	۰/۳۴	۰/۰۰۴
۱۳۷۸	۰/۳۳	۰/۰۱	۰/۳۸	۰/۷۰	-۰/۰۵
۱۳۷۹	۰/۳۳	۰/۰۱	۰/۸۷	۰/۳۹	-۰/۰۱
۱۳۸۰	۰/۴۹	۰/۰۰۲	۰/۴۴	۰/۶۷	-۰/۱۳
۱۳۷۶-۱۳۸۰	۰/۳۵	۰/۰۰	۰/۰۸	۰/۹۳	-۰/۰۱
تجمعی چند ساله	۰/۳۴	۰/۰۰۱	۰/۳۸	۰/۷۰	-۰/۰۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود t آماری که توصیف‌کننده چگونگی معنی‌دار بودن ارتباط میان متغیر تابع و مستقل یا ضریب شیب متغیر "نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی" است پایین است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نیز که رقم پایینی است نشان‌دهنده معنی‌دار نبودن رابطه بین نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی و نسبت آنی است. از طرفی دیگر، سطح معنی‌داری یاد شده بر این نکته تأکید دارد که رابطه یاد شده در سطح اطمینان ۹۵٪ (خطای ۵٪) معنی‌دار نیست. بنابراین فرضیه یاد شده مبنی بر فقدان رابطه معنی‌دار بین نسبت سرمایه‌گذاری به تأمین مالی و نسبت آنی تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

در مدل‌های ۱ تا ۴، نتایج حاصل از به‌کارگیری مدل‌های همبستگی بین متغیرهای حسابداری ارایه شد. این متغیرها که عبارت بودند از نسبت‌های نقدینگی مبتنی بر حسابداری تعهدی و نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای به‌دست آمده از صورت جریان وجوه نقد، اهمیت زیادی در تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی شرکت‌ها و ارزیابی تداوم فعالیت آن‌ها دارند. با بررسی و آزمون فرضیات در این تحقیق از طریق بررسی همبستگی بین نسبت‌های تعهدی و نقدی، به نحوی ارتباط اطلاعاتی این داده‌ها نسبت به یک‌دیگر مورد بررسی قرار می‌گیرد. در صورتی که بین نسبت‌های تعهدی و نقدی، رابطه معنی‌داری وجود داشته باشد به‌طوری که بتوان هر یک را جای‌گزین دیگری کرد، افشاء یکی عدم ضرورت افشاء دیگری را توجیه می‌کند. اما اگر ارتباط معنی‌داری بین متغیرها نباشد می‌توان نتیجه گرفت که افشاء هر دو آن‌ها ضرورت دارد و بنابراین نمی‌توان یکی را جای‌گزین دیگری کرد.

تحقیق حاضر با تأکید بر اهمیت نسبت‌های مالی تعهدی و نقدی در ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌ها، در پی پاسخ به این سؤال است که آیا نسبت‌های نقدینگی مبتنی بر حسابداری تعهدی به‌تنهایی برای ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌ها کافی هستند یا بایستی از نسبت‌های مبتنی بر حسابداری نقدی نیز استفاده کرد. با بررسی و آزمون ارتباط نسبت‌های یاد شده به نتایج قابل توجهی رسیده شد که می‌تواند در فرآیند ارزیابی شرکت‌ها مفید واقع شود. نتایج حاصل از آزمون فرضیات، حاکی از فقدان ارتباط معنی‌دار بین نسبت‌های نقدینگی مبتنی بر حسابداری تعهدی و نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای به‌دست آمده از صورت جریان وجوه نقد در ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس

اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰ است. این آزمون‌ها ابتدا به تفکیک هر سال و سپس به صورت تجمعی پنج ساله صورت گرفتند. در پایان، شرکت‌هایی که طی سال‌های ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۰، حداقل به مدت سه سال مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت بوده‌اند نیز به صورت تجمعی چند ساله مورد آزمون قرار گرفتند. پس از آزمون مدل‌ها، ملاحظه شد که درجه همبستگی بین متغیرهای یاد شده ضعیف بوده و تغییرات یکی، به میزان قابل ملاحظه، توجیه کننده تغییرات دیگری نیست. به عبارت دیگر اطلاعات کاملاً یکسانی ارایه نمی‌دهند. بنابراین افشاء اطلاعات تعهدی کفایت از افشاء اطلاعات نقدی نمی‌کند. این شواهد، مؤید نتایج تحقیقات قبلی مانند تحقیقات هادی عبد الهی نژاد (۱۳۷۶)، احمد مدرس (۱۳۶۹)، کیزی و بارتزاک (۱۹۸۵) و هم‌سو با موضع هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی مبنی بر ضرورت ارایه صورت جریان وجوه نقد به‌عنوان یکی از صورت‌های مالی اساسی است.

پیشنهادها و سیاست‌های اجرایی

- با توجه به نتایج به‌دست آمده، پیشنهادهای زیر جهت بهبود فرآیند ارزیابی و تصمیم‌گیری اشخاص و سازمان‌های استفاده کننده از صورت‌های مالی ارایه می‌شود:
۱. با توجه به ضعیف بودن ضریب تعیین تعدیل شده در ارتباط نسبت‌های مالی نقدینگی مبتنی بر حسابداری تعهدی با نسبت‌های مخارج سرمایه‌ای مبتنی بر صورت جریان وجوه نقد برای ارزیابی تداوم فعالیت شرکت‌ها، توصیه می‌شود استفاده کنندگان از صورت‌های مالی (به ویژه سهامداران)، نسبت‌های مالی مبتنی بر جریان‌های نقدی را نیز برای تحلیل وضعیت شرکت‌ها به کار برند.
 ۲. با توجه به این که طبق استانداردهای حسابداری، حسابرس موظف است تداوم فعالیت را ارزیابی کرده و در صورت وجود ابهام، آن را گزارش کند، حساب‌رسان و استفاده کنندگان از صورت‌های مالی، علاوه بر نسبت‌های مالی تعهدی، از نسبت‌های مالی مبتنی بر جریان‌های نقدی نیز به‌عنوان مکمل نسبت‌های مالی سنتی استفاده کنند.
 ۳. لازم است سازمان بورس اوراق بهادار تهران برای ارزشیابی و قیمت‌گذاری سهام شرکت‌های متقاضی ورود به بورس اوراق بهادار تهران، علاوه بر نسبت‌های مالی تعهدی، از نسبت‌های مالی مبتنی بر جریان‌های نقدی هم به‌عنوان ابزاری برای سنجش نقدینگی و توانایی شرکت‌ها برای تداوم فعالیت و انجام تعهداتشان استفاده کند.

منابع

۱. آذر، عادل و مؤمنی، منصور (۱۳۸۰). آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد دوم. تهران: انتشارات سمت. چاپ پنجم.
۲. اکبری، فضل‌ا... (۱۳۷۸). تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی. تهران: مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی. ص ۶۳.
۳. بازرگان، عباس (۱۳۷۸). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
۴. پاکزاد، علیرضا (۱۳۸۱). "نیروی نسبت‌های جریان نقدی". فصلنامه حسابداری. شماره ۱۴۹. ص ۳۲.
۵. عالی‌ور، عزیز (۱۳۷۳). صورت گردش وجوه نقد. تهران: مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی. ص ۴.
۶. عبدالهی نژاد، هادی (۱۳۷۶). "رابطه نسبت‌های مالی تعهدی و نسبت‌های مالی مبتنی بر جریان‌های نقدی". فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. شماره ۲۰ و ۲۱. صص ۶۳-۷۹.
۷. عرب مازار یزدی، محمد (۱۳۷۴). محتوای افزاینده جریان‌های نقدی و تعهدی. رساله دکتری حسابداری دانشگاه تهران. ص ۱۲۸.
۸. کمیته تدوین استانداردهای سازمان حسابرسی (۱۳۷۸). استانداردهای حسابرسی. تهران: مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی. ص ۱۸۷.
۹. مدرس، احمد (۱۳۶۹). صورت تغییرات در وضعیت مالی و ضرورت تهیه صورت جریان‌های نقدی. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه تهران. ص ۱۶۰.
۱۰. نظری، جمال‌الدین (۱۳۸۰). بررسی رابطه محتوای اطلاعاتی صورت جریان‌های نقدی و تداوم فعالیت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه تهران. ص ۱۲۹.

11. Ball ,R. And P.Brown (1968). "An Emprical Evaluation of Accounting Numbers". **Journal of Accounting Research** ,(6).p-32.
12. Carslow ,C. and J.Mills (1991). "Developing ratios for effective cash flow statement analysis " .**Journal of Accountancy** (November),p – 64 .
13. Casy ,C and N. B.bartzak (1985) "using opearating Cash flow Data to predict financial Distress: Some Extentions". **Journal of Accounting Research**,(54).p-53.
14. Giacomino ,D. and D.Mielke (1993). "Cash flow : another approach to ratio analysis". **Journal of accountancy** (March). p-55.